

Ternan og ternubølið í Kaldbaksbotni

Umleið 1. júlí lógu flestallarnir ternur og böldu á eggjum. Alt tókstist að vera uppstæðgað. Og sjálfvandi var vónin, at okkurt fór at henda brátt. Men tíværri. Nú 2 vikur aftaná, er lagið tað sama. Har tær ikki eru rýmdar, bæla tær framvegis, gevast ikki so. Men nú brast øll vón.

Tíðin er farin, og tær skulu ta longu leið sum av torvheiðum. Sum ikki einaferð.

Men á einum bæli hendi undrið eins og í 1990. Hetta hendi í Kaldbaksbotni.

Fríggjadagin lógu runt í grasinum vikugamlar pisur, summur eldri. Tær gomlu ternurnar flugu kvikliga aftur og fram við føði, sum var av tí rætta slagnum, sum tær vaksa og tyngjast skjótt av.

Føði, sum valla er til í Føroyum í dag uttan á Kaldbaksfirði.

Knappliga kemur ein brøyt trumlandi eftir øllum ternulendinum, drepur hvørja pisu. Foreldrini eygleiða alt hetta, knappliga eru tey arbeiðsleys.

Meginparturin av 1991 árganginum varð trumlaður niður av einum amboði, sum Landið eigur.

Ja, ansurin fyri náttúruni er litil, tað kann ein bara ásanna.

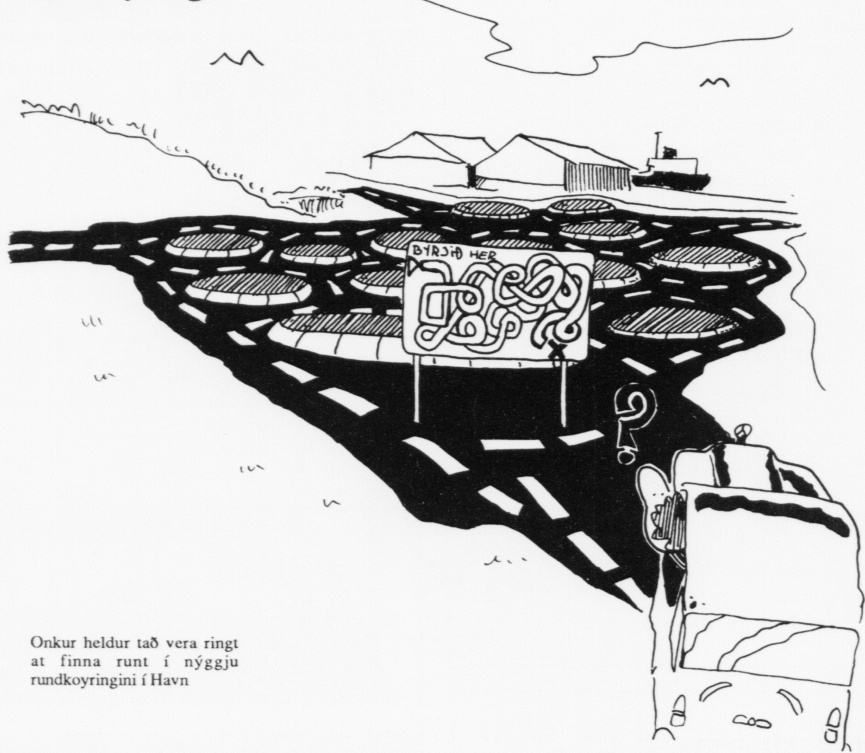
Tit, sum í túsundatali hava koyrt framvið, uttan tibetur at fara úr bilinum, og hava fegnast um alt hetta livið. Farið nú ein túr, og siggið skilið!

Hetta var søgan um ternuna.

Erik Mortensen

Dagsins prik

Rundkoyring!

Onkur heldur tað vera ringt at finna runt í nýggju rundkoyringini í Havn

Framhald av síðu 7

Hvussu spreiddist virus?

Á hálsi og undir hondum. Eitlarnir kunnu annaðhvørt vera eyrnir ella ikki sárir. Seinni, tá ið eisini koma avisar livshóttandi iðgerðarsjúkur ella ávisur illkynjaður vøkstur, er tað, at sjúkan eyðkvæmi verður staðfest.

Við einum heilivági, nevndur retrovir, ber til at seinka framkomuna av eyðkvæmi hjá fólki við HIV-andevni nakað.

Eyðkvæmi er tó framvegis ein sera álvarsom og livshóttandi sjúka. Heilivágur, ið kann lekja sjúkuna, finnst ikki, og ei heldur er nakað koppingarevni tækt. Flestu serkønu vænta, at tað fer at ganga long tíð, áðrenn slíkur heilivágur fæst, og tí er tað so avgerandi neyðugt at royna at forða sjúkuni at breiða seg.

Sum áður nevnt veksur talið á fólki við sjúkuni eyðkvæmi alsamt í størum. Hetta sýna tølina um allan heimin okkum skiliga.

Hetta, at støðugt fleiri fæa sjúkuna sýnir okkum, at tað tíværri gerst alsamt meira týðningarmikið at vera á varðhaldi, og skal tí her aftur verða sagt frá um, hvussu HIV-virus spreiddist og um, hvussu ein kann verja seg móti smittu.

HIV smittar við kynsligum sambandi og við blóði og ávisum blóðúrdráttum. Smitta frá móðir til barn kann henda í livmóðrini ella í sambandi við føðingina.

Tann langa tíðin, sum gongur frá tí at eitt fólk er smittað og til sjúkueyðkennini fyri HIV-smittu visa seg, ber í sær, at stórusandi er fyri, at smittandi, sum kenna seg heilt frísk, kunnu smitta onnur.

Tað hevur týðning at leggja áherðslu á, at smitta ikki verður borin manna millum á annan hátt enn her er nevnt. Tí er gott at vita hetta: HIV smittar ikki av vanligari samveru manna millum.

Ikki er vandamikið at nerta við ein, ið er smittaður.

Vandi er eingin av at taka onkran lut, sum smittað fólk hevur nomið við.

Smittan verður ikki borin gjøgnum luftina.

Smittan verður ikki borin við mati.

Vit kenna ongan tilburð, har ið smitta er hend við at drekka av sama glasi.

Eingin verður smittaður av baðivatni, sum sjúklingurin hevur verið í.

Eingin kunnleiki er um, at nakar er vorðin smittaður av at kyssa ein annan á munnin.

Hvørji eru í vanda fyrri at verða smittað við HIV?

Ávisir bólkur av fólki eru í serligum vanda fyrri at verða smittaðir. Tað snýr seg um hesar bólkur:

Samkyndir (homoseksuellir) menn (menn ið hava kynsligt samband við menn).

Tvikyndir (hjáseksuellir) menn (menn ið hava kynsligt samband við bæði menn og kvinnur).

Fólk, ið vannýta rúseitur við at spræna tað innan-æðra («stiknarkomanar»).

Fólk við bløðarasjúku. Fólk frá Haiti og afrikanskum londum.

Tey, ið kynsligt samband hava við fólk í omanfyrinevndu bólku.

Til teirra, ið hoyra upp í onkran av vandabólkunum

Tey, ið hoyra upp í onkran av nevndu vandabólku, skulu vita, at vanda fyrri smittu við HIV slepst bara heilt undan við at halda seg frá kynsligum sambandi, ið ber í sær samband millum slímhinnur og millum sæd og

slimhinnur.

Eisini skal áherðsla verða legd á, at vandin fyrri smittu kann gerast minni á henda hátt:

Hav kynsligt samband við so fá fólk sum gjørligt. Best er í kynslivinum bert at halda seg til eitt fólk. Serliga týðningarmikið er ikki at hava tilvildarlig kynslig sambond.

NÝTSLA AV HIT. Tað er greitt, at HIV ikki kann fara igjøgnum veggina í eini hit, og røtt nýtsla av hit minkar tí í stóran mun um smittuvandan.

Samlega gjøgnum gatið (baktarmin) eigur ikki at verða framd, av tí at tað ber við sær serligan vanda fyrri løst av slimhinnum.

Tey, ið vannýta rúseitur til innspræingar mugu ongantíð byta sprænur ella nálir sínámillum.

Fólk, ið hoyra upp í vandabólkar, mugu ikki geva blóð, sæd ella yrkisgøgn (organ).

Teimum, ið leita samband við prostituerað (mannfólk og konufólk, sum bjóða seg til):

Halt teg frá samlegu við prostituerað. Nýtið ið hvussu er altíð hit.

Til teirra, ið ferðast uttanlands:

Hav kynsligt samband við so fá fólk sum til ber og ið hvussu er ikki við onnur enn tey, ið tú kennir ógvuliga væl. Nýt altíð hit. Mest ræður um at vera varin á ferðum til afrikansk lond og til Haiti, har sjúkan serliga ofta kemur fyrri. Í nógvum stórbýum er eyðkvæmi serliga vanlig, eitt nú í Keypmannahavn. Av teimum 805 tilburðum, ið vóru skrásettir 1. juni 1991 í Danmark, vóru teir 584 skrásettir í økinum ið nærhendis Keypmannahavn. Mett verður sum sagt, at nóg fleiri fólk eru smittað.

Til teirra, ið eru heilt uttan fyrri vandabólkar

Havið kynsligt samband við so fá fólk sum til ber. Halt teg frá tilvildarligum kynsligum sambondum. Nýt ið hvussu er hit. Havið ikki kynsligt samband við prostituerað og fólk, sum nýta rúseitur innan-æðra. Hóast størsta talið av fólki við eyðkvæmi í Danmark eru samkyndir ella tvikyndir menn, so finnst lond, eitt nú lond í Afrika, har eyðkvæmi er ein sjúka, ið er líka vanlig hjá kvinnum og monnum, t.v.s. har ið smitta frá

kvinnu og mann og øvugt er vanlig; og í Suður-europeiskum londum, til dømis Italia (pr. 31.03.91 9053 skrásettir AIDS-tilburðir) og Spania (pr. 31.12.90 7489 skrásettir tilburðir), er heteroseksuelt samband (vanlig kynslig samvera millum mann og kvinnu) í dag vanlig smittusøkin.

Eru annars ivamál viðv. eyðkvæmi, so ber til at ringja til eyðkvæmislinjuna 18820 týsdag frá kl. 16 til 18. Eisini ber til at ringja til «AIDS-linjen» í Danmark, tlf. nr. 033911119, ið svarar frá kl. 9 til 23 allar dagar, ella 065911119, ið svarar alt samdøgrið allar dagar.

At enda skal sum áður verða mælt til, at feløg av ymiskum slag — ítróttarfeløg, ungmannafeløg, fakfeløg og onnur — taka stig til fundir og onnur tiltøk viðvíkjandi eyðkvæmi, soleiðis at hetta stóra vandamál ikki verður burturtágt, men umrøtt við jøvnum millumbilum, so at vit ongantíð gleyma at vera eftiransin.

Høgni Debes Joensen
landslægni